

مه‌اد اکبر

کتاب دوم

بیداری؛ سلوک، همصفا و حرکت خبئی

www.ketab.ir

محمدرضا عابدینی

ویرایش و تحقیق: سعید فلاحی

مه‌عارف

فیفا

سرشناسه: عابدینی، محمدرضا، ۱۳۴۰ عنوان و نام پدیدآور: جهاد اکبر/محمدرضا عابدینی؛ ویرایش و تحقیق سعید فلاحی. مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف. مشخصات ظاهری: ۳۶۸ ص. شابک: ۶-۶۴۳-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ وضعیت فهرست نویسی: فیفا یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد دوم، ۱۴۰۳. کتابنامه مندرجات: دفتر دوم: محبت، طلب و نیت. موضوع: اخلاق اسلامی-Islamic ethics-اخلاق عرفانی-Mystical ethic شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها. دفتر نشر معارف رده بندی کنگره: B۲۴۷۷/۷ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱ شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۶۳۹۵۲

مؤسسه پژوهش‌های اسلامی

مؤسسه تخصصی نشر معارف

مؤسسه تخصصی نشر معارف

جهاد اکبر (دفتر دوم)

بیداری: سلوک جمعی با حرکت خُبی

نویسنده: محمدرضا عابدینی ویراستار: متن بانان سام (سعید فلاحی) صفحه آرا: حسین قاسمی ناشر: دفتر نشر معارف (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها) نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳ شمارگان: ۱۵۰۰ جلد شابک: ۶-۶۴۳-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ قیمت: ۲۳۰,۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۱۲، شماره تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴ و نمابر: ۰۲۵-

مؤسسه تمحیص: قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۱، پلاک ۱، تلفن: ۰۲۵-۳۳۵۰۲۲۰

مدیریت پخش قم، شرکت پاتوق کتاب، تلفکس: ۰۲۵-۳۱۰۷۷

مراکز پخش

- اراک: ۰۸۶-۳۲۲۲۹۰۳۸ ■ ارومیه: ۰۹۱۴-۶۰۳۸۷۸۴ ■ اصفهان: ۰۹۱۳-۸۰۳۵۰۹۸ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۲۳۸۰۰۰
- ایلام: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ ■ بندرعباس: ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۲۱ ■ بردسکن: ۰۵۸-۳۲۲۵۶۲۲۱ ■ بروجرد: ۰۵۱-۳۳۳۳۳۳۳
- بیرجند: ۰۵۶-۳۲۴۵۸۵۱۲ ■ تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲
- تهران شهید محلاتی: ۰۲۱-۲۲۴۵۸۸۰۶ ■ دهدشت: ۰۹۱۷-۶۶۳۵۸۹۶ ■ رشت: ۰۱۳-۳۲۳۳۴۵۶۹
- زاهدان: ۰۵۴-۳۲۲۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۲۳۶۶۴۲۵ ■ ساری: ۰۱۱-۳۲۲۵۳۰۲۰ ■ سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۰۴
- سمنان: ۰۲۳-۳۲۴۵۲۲۱۱ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۲۳۴۴۶۱۴ ■ قزوین: ۰۲۸-۳۲۲۴۰۰۷۶ ■ قم صفائیه: ۰۲۵-۳۷۷۳۵۰۰۳
- قم پردیسان: ۰۹۱۹-۵۰۹۸۹۱ ■ کازرون: ۰۹۱۷-۶۸۱۳۰۸۲ ■ کرمان: ۰۳-۳۲۲۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۲۳۸۴۱۱
- گرگان: ۰۱۷-۳۲۲۳۷۸۸۰ ■ مشهد شعبه ۱: ۰۵۱-۳۲۲۲۰۱۱۹ ■ مشهد شعبه ۲: ۰۵۱-۱۳۶۰۶۰۸۱۱
- مشهد شعبه ۳: ۰۵۱-۳۸۵۵۸۰۱۲ ■ ملایر: ۰۸۱-۳۳۳۵۱۲۷۶ ■ مهر: ۰۹۱۷-۶۱۷۲۶۲ ■ نیریز: ۰۷۱-۵۳۸۷۱۶۹۰
- همدان: ۰۹۱۸-۸۱۵۶۵۱۸ ■ یاسوج: ۰۷۴-۳۳۲۲۸۶۲۲ ■ یزد: ۰۳۵-۳۷۳۳۳۹۵۰

www.nashremaaref.ir • E-mail: info@nashremaaref.ir

NashreMaaref.Official

مؤسسه تخصصی نشر معارف

www.Tamhis.ir

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

مقدمه..... ۱۵

بخش چهارم:

حب دنیا

فصل اول:

دوری از حب دنیا

- درآمد..... ۲۳
- نیروی ناشناختهٔ محبت..... ۲۴
- مقصد و سمت محبت..... ۲۷
- حقیقت دنیا..... ۳۰
- چیستی حب دنیا..... ۳۲
- ارتباط حب دنیا با تاریکی دل..... ۳۵
- تفاوت حب دنیا با حب الهی، در نگاه..... ۳۹
- محبت در نگاه پیوسته و گسسته..... ۴۲
- محبت در دایرهٔ وهم..... ۴۵

۴۸.....	حکمت دگرگونی‌های طبیعت
۴۹.....	نقشه الهی در هستی
۵۱.....	لذت‌های نفسانی در حب دنیا
۵۱.....	آثار حب دنیا
۵۴.....	خطر تعلق به ظواهر دنیا
۵۷.....	ضرورت مجاهدت
۵۷.....	حرکت در مسیر دل
۵۹.....	تأثیر نیت حقیقی در حرکت انسان
۶۱.....	تأثیر اشتیاق در عمل اختیاری انسان
۶۲.....	تمرین محبت خدا و برگشت از محبت دنیا
۶۴.....	خاتمه

فصل دوم:

مظاهر حب دنیا - ۱

۶۵.....	زیاده‌روی در اکل و شرب و خوابیدن
۶۵.....	درآمد
۶۵.....	حرص بر خوردن، نوشیدن، خوابیدن و شهوت
۶۷.....	الف) حرص بر اکل و شرب
۷۱.....	پرهیز از هرزه‌خواری
۷۲.....	آثار حرص بر خوردن و نوشیدن
۷۷.....	ب) حرص بر خوابیدن
۷۹.....	ج) حرص بر شهوت
۸۰.....	زیاده‌گویی
۸۷.....	حب جاه و شهرت
۹۳.....	خطر دوری از حیا
۹۴.....	الف) ضرورت حیا
۹۹.....	ب) حیا در فضای مجازی
۱۰۱.....	ج) لزوم رعایت حیا در شبکه‌های اجتماعی

فصل سوم:

مظاهر حب دنیا - ۲

۱۰۵	غضب.....
۱۰۵	درآمد.....
۱۰۵	نیروی الهی غضب.....
۱۰۸	تَخَطُّهُ غضب ممدوح.....
۱۱۲	ارتباط غضب و من شامل.....
۱۱۵	قهر مؤمنانه.....
۱۱۶	غضب مذموم.....
۱۱۷	مراحل غضب مذموم.....
۱۱۹	نقش غضب در سقوط.....
۱۲۱	آثار غضب مذموم.....
۱۲۴	حلم و کظم غیظ.....

بخش پنجم
محبت الهی

•••

فصل اول:

حب حضرت حق

۱۳۵	درآمد.....
۱۳۶	دوری از حب دنیا در گرو گرایش به حب الهی.....
۱۳۸	نیاز و خضوع در برابر خدا.....
۱۴۰	فطرت محبت الهی.....
۱۴۱	محبت، آغاز حرکت.....
۱۴۳	محبت در دایره شباهت.....
۱۴۶	مراتب حب حق.....
۱۴۶	مرحله اول حب حق.....

مرحلهٔ دوم حب حق ۱۵۱

فصل دوم:

نقطهٔ آغاز حب الهی

درآمد	۱۵۹
رابطهٔ توحید و حب الهی	۱۵۹
حرکت به سوی توحید	۱۶۲
توحید از راه محبت	۱۶۳
اشد بودن محبت الهی نزد مؤمنان	۱۶۶
رابطهٔ بغض با محبت الهی	۱۶۷
سرعت حرکت در حب الهی	۱۷۱
مراتب باطنیه محبت الهی	۱۷۴
اول: ولایت و حب الهی	۱۷۴
دوم: ولایت مؤمنان	۱۷۶
وحدت در ولایت مؤمنان	۱۷۷
پرهیز از شکست وحدت	۱۷۹
خطر قطع ولایت الهی	۱۸۱
آثار اختلال در ولایت مؤمنان	۱۸۴

فصل سوم:

محبت میان مؤمنان

درآمد	۱۸۹
علل تغییر رفتار امام با مؤمنان	۱۹۰
الف) تغییر رفتار امام با اسحاق بن عمار	۱۹۰
ب) امر به ارتباط مؤمنان با هم	۱۹۵
ج) علل تأخیر دیدار علی بن مهزیار	۱۹۶
استواری و پرهیز از عصبانیت	۱۹۸
آغاز حق مؤمن	۲۰۰
اهمیت برآوردن نیاز مؤمن	۲۰۰

- ۲۰۲.....خطر رجوع به غیرمؤمن
- ۲۰۵.....نقش شناخت دشمن در رابطه مؤمنان با هم
- ۲۰۹.....فضیلت محبت شدید به مؤمن
- ۲۱۲.....ادای حق مؤمن
- ۲۱۲.....جایگاه زیارت مؤمن
- ۲۱۸.....حفظ شأن مؤمن در جامعه ایمانی
- ۲۱۹.....دوری از زبان رساندن به مؤمن
- ۲۲۰.....زشتی شماتت و تحقیر مؤمن
- ۲۲۲.....زشتی به رخ کشیدن عیبهای مؤمن
- ۲۲۵.....فضیلت آشتی مؤمنان
- ۲۲۷.....نتیجه

فصل چهارم:

محبت بین ارحام

- ۲۳۱.....درآمد
- ۲۳۲.....حقیقت رحم
- ۲۳۳.....رحم شاخه‌ای از رحمان
- ۲۳۸.....تبدیل ارحام بدنی به ارحام دینی
- ۲۴۰.....عبور از رحم طینی به رحم آل محمد صلی الله علیه و آله
- ۲۴۸.....مراقبت بر ارتباط با والدین
- ۲۵۴.....مراقبت بر صلهرحم
- ۲۵۶.....سرعت عقوبت تارک رحم
- ۲۵۸.....آثار صلهرحم
- ۲۶۴.....سخن پایانی

بخش ششم:

طلب و نیت

فصل اول:

طلب، شوق و مجاهدت

۲۶۷	درآمد
۲۶۷	حقیقت طلب
۲۶۸	طلب در قرآن
۲۷۳	طلب در ادعیه
۲۷۷	خطرِ توهم طلب
۲۷۸	تفاوت یقظه و طلب
۲۸۰	جایگاه هجرت در طلب
۲۸۲	کنار زدن خود در طلب
۲۸۵	غفلت در طلب
۲۸۷	مجاهدت در طلب
۲۹۳	تصرع در طلب
۲۹۵	نقش ادای حقوق نزدیکان
۲۹۵	درد و سوز طلب
۳۰۰	ارتداد در طلب
۳۰۲	افق طلب
۳۰۳	دوام طلب
۳۰۴	راههای دوام طلب
۳۰۶	وصال در طلب

فصل دوم:

عالم نیت

۳۰۹	درآمد
۳۱۰	حقیقت عالم نیت
۳۱۱	عالم نیت در روایات
۳۱۸	افق دید در نیت
۳۲۴	نیت دایممدار علم

۳۲۹..... پاداش بر اساس نیت

۳۳۳..... نیت برتر از عمل

فصل سوم:

اخلاص در عمل و دوری از ریا

۳۳۷..... درآمد

۳۳۷..... چیستی ریا

۳۴۰..... ریا شرک به خداست

۳۴۱..... مراتب ریای عملی

۳۴۲..... مرتبه اول

۳۴۳..... مرتبه دوم

۳۴۴..... مرتبه سوم

۳۴۴..... مرتبه چهارم

۳۴۶..... مرتبه پنجم

۳۵۰..... مرتبه ششم

۳۵۴..... ریا در اعمال غیرعبادی

۳۵۵..... دوری از ریا

۳۵۶..... توهم ریا

۳۵۷..... ترک گناه برای ریا

۳۵۸..... اخلاص در عمل

منابع و مأخذ (۲۶۱-۲۶۸)

مقدمه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾^۱

ای انسان! تو به سوی پروردگارت با تلاشی سخت رهبری می‌کنی و او را دیدار خواهی کرد.

الحمد لله الذي تجلّى لذاته بذاته و الصلاة على شواهد صفاته و مظاهر تجلياته، سيما سيد الكونين و جامع المرتبتين و قانه النبتين و خلاصة العالمين محمد المصطفى و آله و ذريته، مرآئى صفاته العليا و شواهد اسمائه الحسنی صلاةً توازی حق ارشادهم و تكافی جزاء احسانهم.

انسان خلیفه الهی بر روی زمین است و آمده تا همه هستی را با خود به سوی خدای سبحان حرکت دهد. از مسافت دور وجودی تنزل کرده تا به سوی اوج هستی سیر کند. در این مسیر، تمام دستگاه هستی به امر الهی در خدمت او قرار گرفت و بر او سجده کرد. شیطان و لشکریان او در برابر این حرکت قد برافراشتند تا انسان به مقصد و مقصود نرسد. خدای سبحان، انبیای بزرگوار و اوصیای ایشان را که از مخلصان اند و دست تصرف شیطان از آنان دور است، تحت تربیت خود رشد داد و برای حرکت انسان‌ها در زمان‌های گوناگون

۱. سورة انشقاق، آیه ۶.

گسیل داشت تا در برابر اغوای شیطان بایستند و مسیر هدایت و سعادت را به انسان‌ها بنمایانند. خداوند کتاب‌های آسمانی را به‌همراه انبیا، دستورالعمل زندگی در نظام علم و عمل قرار داد تا حجت برای هرکس که به‌دنبال حرکت و هدایت است، تمام و راه روشن شود. هرچند دستگاه شیطانی نیز در این راستا بسیار پر قدرت و فعال عمل می‌کند، در نهایت در مقابل دستگاه الهی ضعیف است: ﴿إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَّ ضَعِيفًا﴾^۱.

نقش سیروسلوک و حرکت به‌سوی خدا که جمع بین معارف الهی و احکام و دستورهای دینی است، فقط با تعلیم الهی و رسولان و اوصیای ایشان امکان‌پذیر است؛ البته رسالت ترویج آن بر عهده عالمان ربانی گذاشته شده که جهاد خستگی‌ناپذیری در عرصه «جهاد اکبر» برای تحقق این هدف الهی داشته و آثار ماندگاری در نفوس و قلب‌ها باقی گذاشته‌اند که هر بیگانه‌ای را در این وادی با شهاب ثاقب می‌رانند؛ از این رو حاکم و ابوبکر برای بنده نبود، ولی به‌سبب اصرار دوستان، به‌عنوان نقل آیات و روایات و اسناد و جمع‌آوری از کتب بزرگان، جلساتی در رمضان المبارک ۱۴۳۸ هجری قمری، برابر با خرداد ۱۳۹۶ هجری شمسی در شهر مقدس قم برگزار شد تا متنی برای بحث‌های اخلاقی، به‌ویژه با نگاه اجتماعی که معمولاً کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، تهیه شود و با نیاز جوانان امروز، با وجود حاکمیت الهی که در کشور مقدس جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته و نگاه تمدنی‌ای که امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری، اطلال الله بقائه و زادالله عزّه، ترسیم کرده‌اند، هم‌خوانی داشته باشد. به همین جهت نکاتی درخور یادآوری است:

با توجه به اینکه اخلاق حرکت کردن و رفتن و رسیدن است، نه نشستن و شنیدن، نگاه به کتاب و درس فقط به‌عنوان تذکر بوده که حتماً باید با حرکتی

۱. سوره نساء، آیه ۷۶.

جمعی و تحت نظر بزرگان با گام‌های عملی همراه باشد. بدین منظور در قسمت سوم، گام‌های عملی با عنوان «عهدهای جمعی» تعریف شد که سالکان کوی محبت الهی به صورت جمعی با هم قصد انجام عهد خاصی را می‌کنند و این حرکت سی روز و چهل روز برای تثبیت ادامه می‌یابد. البته متنی برای توضیح هر عهد تهیه شده که بخش‌هایی از آیات و روایات و مطالب راجع به آن عهد در طول جلساتی که در این چهل روز تشکیل می‌شود، یادآوری و تذکر داده می‌شود تا عهد تازه شود و شوق بیشتری برای ادامه پدید آید. پس از عهد نخست، که حدود چهل روز است، در جلسات اخلاقی که سیر خاص خود را دارد، عهد دوم مطرح می‌شود تا سالکان گام به گام در عرصه عهدهای جمعی پیش روند و روح جمعی حاصل از این عهدها امداد ویژه‌ای در حرکت‌های اجتماعی و جمعی مؤمنان ایجاد کند. این حرکت جمعی افزون بر نتیجه فردی، ثمرات اجتماعی نیز به بار می‌آورد که ممکن است افراد درباره بعضی از این عهدها از پیش مراقبه فردی داشته باشند. انجام عهد جمعی افزون بر ثمرات حرکت فردی، بهره‌های بسیار دیگری را نیز به دنبال دارد.

تلاش شده با تأکید بر کار به صورت جمعی، عهدهای جمعی از جلسات نخست آغاز شود. در این عهدها، ساده بودن مراقبات جمعی و نیز ضروری‌تر بودن آنها لحاظ شده تا مناسب شرایط درسی دانشجویان و کارهای دیگر باشد و پیوند بیشتری بین دوستان ایجاد کند.

۲. جلسات به صورت سخنرانی و درسی بوده که دوستان با تلاش فراوان آنها را به متن مکتوب تبدیل کرده‌اند که بسیار درخور تقدیر و تشکر است؛ درعین حال برای برخوردارگی از آثار بیشتر (با توجه به اینکه جلسات در فضای قدسی ماه مبارک رمضان برگزار می‌شود)، اولویت با گوش کردن است.

۳. در متن مکتوب نیز سعی بر این بوده که حالت گفتاری تا حد زیادی رعایت شود تا با اخلاق تناسب بیشتری داشته باشد.

۴. البته این کتاب به عنوان نسخهٔ ابتدایی است که ان شاء الله با تذکرات و پیشنهادهای استادان و دانشجویان اصلاح خواهد شد. با توجه به فرصت محدود، کار بیشتر در فصول و مطالب، در مراحل بعدی ضرورت دارد.

۵. با توجه به اینکه مخاطبان اولی این مباحث، جمع خاصی از دانشجویان با شرایط خاص حوزهٔ علوم اسلامی دانشگاهی بودند و از سوی دیگر به لحاظ زمانی محدودیت‌هایی وجود داشت، ناگزیر جای خالی برخی مباحث در کتاب احساس می‌شود که می‌تواند در مراحل بعدی تکمیل شود.

۶. سعی بر این بوده که در عین کاربردی بودن مباحث سیروسلوكی و توجه به مسلک‌های مختلف اخلاقی و روش‌های متعدد، از عمق معرفتی مباحث کاسته نشود و نگاه توحیدی در همهٔ مباحث اشباع شود؛ به طوری که در سراسر مطالب، روح توحید و عمق معرفتی در کنار دستورات عملی دیده شود.

۷. کوشیده شده روح حرکت و سیروسلوك (به صورت حرکت کاروانی) و توجه به روح جمعی در مباحث به گونه‌ای آمیخته شود که اخلاق فردی رایج را به اخلاق فردی که شامل جمع است و به «من» توسعه یافتهٔ جمعی تغییر دهد. البته این نگاه فردی که قرن‌های پیاپی در اخلاق و سیروسلوك حاکم بوده، دقت‌های فراوانی را برای تبدیل آن به نگاه تمدنی و کاروانی می‌طلبد که این کار هم کوششی در این راستاست؛ از این رو برای تأکید بر آن لازم است در چند درس آغازین، به اجمال مبانی و اهداف و ضرورت‌ها مطرح شوند که البته باید در مراحل بعدی، دقیق‌تر و گویاتر شوند؛ زیرا در حرکت کاروانی و روح جمعی، نیاز شدیدی به تبیین مبانی وجود دارد.

۸. در فصل‌های گوناگون، افزون بر آیات و روایات، از کتاب‌های بسیاری بهره برده شده که به برخی از آنها در پاورقی اشاره و به آنها ارجاع داده شده است. از تفسیر شریف المیزان و همچنین از کتاب بسیار خوب مقالات (مبانی عملی تزکیه) اثر آیت‌الله شجاعی رحمته، که از درس‌های علامه طباطبایی رحمته مقتبس است، استفاده فراوانی شده است.

۹. از مسئولان نهاد رهبری و مدیران و دست‌اندرکاران حوزه علوم اسلامی دانشگاهیان به‌ویژه حاج‌آقای واعظی که جدیت بسیاری در تشکیل جلسات و به ثمر رسیدن مباحث داشتند، همچنین حاج‌آقای حریرزوی و نظیری و همچنین در ادامه از حاج‌آقای دادسرشت مدیر حوزه علوم اسلامی دانشگاهیان و نیز از محقق محترم حاج‌آقای پورامینی که در تصحیح، تکمیل و ویراستاری اولیه اثر نقش بسزایی داشتند و ان‌همه مدیران حوزه‌های استانی و استادان اخلاق که با تذکرات و پیشنهادهای خود بنده را تشویق و کمک کردند، کمال تشکر را دارم و ان‌شاءالله عندالله مأجور باشم.

۱۰. برخی مطالب لازم دیگر که با این مباحث مرتبط است، در کتاب‌های جداگانه‌ای از جمله اندیشه اسلامی (انسان‌شناسی) در حال تدوین است که ان‌شاءالله می‌تواند به تکمیل مباحث کمک کند. مثلاً بحث شیطان و شناخت قوا و توانایی‌ها و راهکارهای او به‌عنوان مانع حرکت کمالی و سیروسلوک الهی در آنجا بحث خواهد شد که از مباحث مهم اخلاقی است.

از خوانندگان عزیز تقاضا دارم پیشاپیش عذر تقصیر و کوتاهی‌های حقیر را بپذیرند و با نگاه عفو و اغماض به آنها نگریسته، به نورانیت آیات و روایات و مطالب بزرگان در آن بنگرند و با پیشنهادها و انتقادهای دلسوزانه خود ما را در نشر بهتر معارف الهی یاری کنند.

خداوندا، با فقر و گدایی به پیشگاه عزت و غنایت بارمان ده و از جام رحمانیت
و رحیمیتت کاسه گدایی‌مان را لبریز کن.

آمین رب العالمین

محمد رضا عابدینی، قم مقدس

تابستان ۱۴۰۳

www.ketab.ir

